

students who during studying in high school need to learn a profession, ie receive professional knowledge and skills, and in addition, to create a sense of belonging to the norms of the profession and to recognize its social significance.

Was shown the results of empirical research of the relationship of professional marginality of graduates to indicators of professional individual demand. Based on the results of correlation analysis of indicators of professional identity / marginality with scales techniques "Professional demand for identity," proved that the productivity, effectiveness, efficiency in chosen profession, mainly associated by university graduates with awareness of their competence, of professional training, instrumental "armament" in the profession. At the same time, opportunities for advancement in career and professional growth, the acquisition of a higher social status is determined by the socio-economic condition of society, by the status and prestige of the profession in society, attention to the experts a certain profile of the state, the existence of support including the official state level.

Keywords: *marginal, professional marginality, professional identity, professional mobility.*

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018 р.

УДК 502/504:57(072)

ЛЮДМИЛА БРИЖАК

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У РОБОТІ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті автор ставить проблему пошуку оптимальних форм і методів роботи з вихованцями закладу позашкільної освіти з метою формування соціально зрілої людини, яка буде успішною в майбутньому. На прикладі роботи педагогічного колективу екоцентру висвітлюється один з найважливіших напрямків роботи закладу - перебудова змісту та якості освіти, застосування надбань науки і практики, поєднання традиційних і нетрадиційних форм навчально-виховної роботи. Розкрита суть педагогічних інновацій, які впроваджуються у позашкільному закладі.

Ключові слова: педагогічні інновації, проектна технологія, гуманізація позашкільної освіти, ігрова технологія, музейна педагогіка, освітній менеджмент

Постановка проблеми. Формування життєвої компетентності соціально зрілої людини у закладі позашкільної освіти шляхом упровадження інноваційних технологій.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання і виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог. Він широко вивчається сьогодні (Дубасенюк, 2004, с.128).

Аналіз досліджень і публікацій. Дискусія про суть технології навчання, яка триває у наш час, знайшла відображення у багатьох визначеннях. Одні дослідники (Дж. Брунер, П. Кенес-Комоський та ін.) ототожнюють технологію навчання з процесом комунікації. Інші (О. Малібог, Т. Сакамото, Ф. Янушкевич) в освітню технологію об'єднують засоби і процес навчання. Третя група (Д. Гасс, О. Богомолов та ін.) пропонує розглядати її з позиції наукової організації навчального процесу. Н.Тализіна вважає, що суть сучасної технології навчання полягає у визначенні раціональних способів досягнення поставленої мети. Навчальний процес тут розглядається як система дій з планування, забезпечення і оцінювання процесу навчання. У соціально-психологічному аспекті, на думку В. Пінчука, інновація являє собою створення і впровадження різних видів нововведень, які спричинюють зміни в соціальній практиці.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О.Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. В Україні технологія освіти розробляється саме з позиції системного підходу, який є перспективним і науково обґрунтованим (С. Сисоєва, О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська, А. Нісімчук та інші).

Суспільна потреба спонукає педагогів-науковців до пошуку нових педагогічних ідей і технологій, до поширення і запровадження передового педагогічного досвіду. Покладаючись на дослідження науковців, спробуємо обґрунтувати важливе значення інноваційної діяльності позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

За оцінками авторів, сьогодні відомі понад три сотні визначень поняття «педагогічна технологія». Учені стверджують, що педагогічна технологія це «... певний порядок, логічність і послідовність відповідно до поставленої мети, як певною мірою алгоритмізації спільної діяльності педагогів та вихованців у процесі навчання, узгодженість їхніх дій та відносин».

Мета статті: пошук оптимальних форм організації навчально-виховного процесу в закладі позашкільної освіти шляхом застосування інноваційних технологій навчання.

Виклад матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. У нових соціально-економічних та політичних умовах кожна особистість прагне до визначення свого місця та цілей життєдіяльності, формування самосвідомості, патріотизму, внутрішньої свободи та почуття власної гідності, прагнення до створення цінностей духовної культури. Перед суспільством постає важлива педагогічна проблема - формування життєвої компетентності соціально-зрілої людини, її підготовка до входження у життя за нових соціально-економічних умов (Вербицький, 2002, с.38).

Тому одним із найважливіших напрямків роботи закладу позашкільної освіти повинна стати суттєва перебудова змісту та якості освіти. Упровадження новітніх технологій як технічних, так і педагогічних, вимагають долучатися до якісних змін. Не втрачаючи своїх особистісних рис, шукати нові форми, методи навчально-виховної роботи, застосовувати надбання науки і практики, впроваджувати інноваційні методи роботи (Вербицький, 2006, с.17).

Уміле поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи, використання сучасних педагогічних технологій навчання, нестандартних занять у певній системі та досконале володіння методикою їх проведення забезпечують високу ефективність навчально-виховного процесу. Крізь призму діяльності вихованців переосмислюється структура навчально-виховного процесу, вирішення проблеми розвитку та реалізації творчих здібностей, формування творчої активності кожного вихованця (Волкова, 2001, с.74).

Оскільки педагогічний колектив Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді завжди перебуває у пошуках нових, оптимальних форм організації освітнього процесу, то все частіше звертається саме до проектної технології, запроваджуючи в практику своєї роботи нові освітні проекти.

У сучасних умовах метод проектів став одним із компонентів системи освіти. Завдання будь-якого проекту – стимулювання інтересу до проблем, які передбачають оволодіння певною сумою знань та виявлення можливостей практичного їх використання. Таким чином, проектна діяльність виступає як метод творчого розвитку особистості школяра і один із напрямів педагогічних технологій. Він забезпечує не лише успішне засвоєння навчального матеріалу, але й здійснює інтелектуальний і моральний розвиток школярів, їх самостійність, доброзичливе відношення один до одного та до оточуючих (Бех, 2003, с.86).

Тренінгова технологія застосовується з метою моделювання життєвих ситуацій, використання ігрових методик, спільного вирішення проблем на основі аналізу, підготовки дітей до самостійного життя, формування атмосфери співробітництва, взаємодії.

Проектні технології спрямовані на стимулювання інтересу школярів до нових знань, на розвиток дитини через розв'язання проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності. Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і пошуку шляхів її розв'язання. Сутність її полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу, базується на їх співпраці та взаємному навчанні. Основна складова – самостійність дитини.

Організація діяльності дітей є важливим фактором виховання, бо людина розвивається у діяльності, і виховання здійснюється у різних видах діяльності вихованців. Від якості організації залежить реалізація змісту виховання. Вихованці вчать критично мислити, приймати обґрунтовані рішення. Актуальність упровадження тренінгової технології полягає в особистісному зростанні підлітка, у визнанні унікальності кожної людської особистості; усвідомлення цінності свого існування, відповідальності за свої вчинки, формуванні активної громадянської позиції, прагненні бути свідомими громадянами, патріотами своєї держави. Приклади таких тренінгових занять: «Визначення рівня самооцінки», «Я – справжній українець» тощо.

У навчально-виховному процесі закладу запроваджено науково-оздоровчий проект - зимова наукова предметна школа. Мета проекту: поглиблене вивчення дітьми природничих дисциплін та їх професійна орієнтація на спеціальності, пов'язані з сільським господарством, медициною, педагогікою та охороною довкілля у поєднанні з повноцінним відпочинком і оздоровленням.

Робота науково-природничої школи проводиться під час зимових канікул протягом трьох тижнів на базі структурного підрозділу закладу – обласного дитячо-юнацького оздоровчого табору «Еколог», що у с. Міські Млини Зіньківського району. Слухачі школи – це старшокласники з районів та міст Полтавської області, серед яких учні-члени територіального відділення Малої академії наук України, учасники предметних олімпіад природничого циклу, слухачі очно-заочної біологічної школи обласного еколого-натуралістичного центру. Лекційні, практичні та лабораторні заняття проводять науковці полтавських вишів. Школярі мають можливість поглиблено вивчати біологію та хімію. Велика увага під час перебування дітей у таборі приділена виховній роботі, особливо національно-патріотичному вихованню молоді.

Гуманізація позашкільної освіти – це шлях назустріч дітям, що мають особливі освітні потреби. Наступною новацією, яка застосовується у Полтавському обласному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді є соціально-педагогічна реабілітація дітей з особливими потребами. У зв'язку з цим педагогічний колектив закладу розпочав веде співпрацю з Полтавським міським центром реабілітації дітей-інвалідів. Дві групи дітей з особливими потребами у супроводі батьків та працівників центру реабілітації відвідують заняття двічі на тиждень.

Давно відомо, що спілкування з живою природою заспокоює людину, лікує її душу й тіло. Спільно з педагогами реабілітаційного центру розроблена навчальна програма «Лап-Ушки», спрямована на соціальну реабілітацію і анімалотерапію. У роботі з цими дітьми керівники гуртків застосовують живих тварин, спілкування з якими безпечне. Тварини здатні впливати як на душевний, так і на фізичний стан здоров'я людини. Це важливо для тієї категорії дітей, що мають особливі освітні потреби, оскільки вони вчаться спілкуватися один з одним, спостерігати, доглядати за тваринами. Безпосередній контакт дитини з тваринами дає видимий ефект, а саме: можливість відчувати себе потрібною, відповідальною і зрозуміти свою значущість.

Під час оздоровлення вихованців в обласному дитячо-юнацькому оздоровчому таборі «Еколог» упроваджується проект «Вивчаємо природу рідного краю». Відбувається ознайомлення дітей із флорою та фауною місцевості, що знаходиться на території проектного ландшафтного заказника місцевого значення «Міські Млини», проведення навчальної та пропагандистської роботи з питань охорони природи, створення умов для виховання екологічно грамотної поведінки людини у навколишньому середовищі. Педагогічним колективом обласного еколого-натуралістичного центру разом із викладачами Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка було розроблено три маршрути екологічних стежок: «Табірний», «Ворсклянський» та «Верхньомлинський» на території та в околицях с. Міські Млини, де розміщений обласний дитячо-юнацький оздоровчий табір «Еколог». Кожен маршрут використовується для певної вікової категорії дітей, які відпочивають у таборі. Екскурсії на екологічних стежках проводяться педагогічними працівниками Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Для створення системи екологічного виховання гуртківців педагогічними працівниками центру під час освітнього процесу проводиться апробація різних новітніх інноваційних технологій та досліджень, наприклад, ігрової технології.

Екологічні ігри та завдання дають змогу вихованцям відчувати себе частиною природи, реагувати на проблеми, викликають бажання допомогти природі, захистити її від небезпеки. Сюжетні ігри з екологічним змістом допомагають дітям ознайомитися з діяльністю людей, які досліджують стан природи та охороняють її (Пустовіт, 2010, с.62).

Серед засобів екологічного виховання школярів важливе місце займають екологічні казки. Вихованцям пропонується згадати певні факти або події у своєму житті, пов'язані з природою (асоціації можуть бути як позитивні, так і негативні), які вразили їх настільки, що залишились у пам'яті. Після роздумів вихованців можна починати слухати «екологічні казки». Це дає можливість дітям глибше відчувати свій зв'язок з живою природою. Крім того, вправи найвдаліше реалізуються саме в природі.

Останнім часом педагогічні працівники центру активно використовують у своїй навчально-виховній роботі з дітьми музейну педагогіку. Музейна педагогіка — це наукова дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему.

Музейна педагогіка здійснює передачу культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Під час відвідувань музею формується особистісне емоційне ставлення до експонатів, створюються відповідні умови для формування світогляду та творчих здібностей вихованців. Педагоги ставлять за мету пробудити інтерес до пізнання культури народів світу, технічного прогресу, рідної природи через музей та його колекції. Вихованці закладу відвідують Полтавський краєзнавчий музей, музей історії Полтавської битви, Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, меморіальний музей-садибу філософа й колекціонера опішнянської кераміки Леоніда Смержа, музею-садиби М.В. Гоголя, І.П. Котляревського, музей українського весілля та інші.

Адміністрація та педагогічний колектив закладу запроваджують новації не лише в освітній процес, а й в управлінську діяльність, в освітній менеджмент. Мова іде про створення філій обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

З метою створення умов для надання дітям сільської місцевості рівних можливостей отримувати якісну позашкільну освіту, Полтавським обласним екоцентром відкрито філії: Шишацьку на базі Шишацької спеціалізованої школи імені В.І.Вернадського, філію у Полтавському районі на базі Терешківської загальноосвітньої школи I-III ступенів, Кобеляцьку на базі Світлогірської загальноосвітньої школи I-III ступенів. Навчанням у філіях щороку охоплюється близько 600 дітей.

Матеріально-технічна база філій забезпечує дотримання стандартів сучасного навчально-виховного процесу. З метою проведення навчальної та науково-дослідницької роботи створені лабораторії. Творчі учнівські об'єднання працюють під керівництвом досвідчених педагогів, які знаходяться у постійному творчому пошуку. З метою екологічного виховання учнівської молоді вивчається біорізноманіття регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський» та території геологічної пам'ятки природи Бутова гора.

Аналізуючи досягнення колишніх вихованців закладу, їх вступ до вишів, професійну діяльність, особистісні характеристики, педагогічні працівники закладу переконуються в тому, що робота щодо модернізації змісту початково-виховного процесу, застосування інновацій у педагогічному процесі дають свої плідні результати.

Висновки з дослідження. Отже, зміна змісту освіти, зміна підходу до педагогічного процесу веде за собою зміни реалізації моделі сучасної педагогічної діяльності, створення освітнього середовища, адаптованого до потреб розвитку особистості дитини, її психологічних, інтелектуальних, творчих здібностей, формування соціального досвіду на основі її власних бажань, природних нахилів і задатків.

Список використаних джерел

- Бех І.Д. Виховання особистості / Іван Дм. Бех. У 2 кн. Наукове видання. – Київ: Либідь, 2003. – 280 с. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.
- Вербицький В.В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня (з досвіду сталого розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти) / Володимир Вербицький – Київ: «Деміург», 2002. – 230с.
- Вербицький В.В. Організаційно-методичні засади еколого-натуралістичної роботи позашкільних навчальних закладів (2003 – 2008 роки) / Володимир Вербицький «Рідна школа» – 2006. – №8. –
- Волкова Н.П. Педагогіка / Волкова Н. П. – К.: Вид. Центр “Академія”, 2001. –
- Дубасенюк О.А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти // Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін: Зб. наук.-метод праць / За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – С. 3-14.
- Пустовіт Г. Концептуальні засади сучасної позашкільної освіти і виховання учнів. / Г. Пустовіт // Рідна школа, №10, жовтень, 2010.

References

- Beh, I.D. Vihovannya osobistosti / Ivan Dm. Beh. U 2 kn. Naukove vidannya. – Kiyiv: Libid, 2003. – 280 s. Kn. 1 : Osobistisno oriєntovaniy pidhid: teoretiko-tehnologichni zasadi.
- Verbickij, V.V. Formuvannya praktichnogo rozumu cilespryamovanogo uchnya (z dosvidu stalogo rozvitku pozashkilnoyi ekologo-naturalistichnoyi osviti) / Volodimir Verbickij – Kiyiv: «Demіurg», 2002. – 230s.
- Verbickij, V.V. Organizacijno-metodichni zasadi ekologo-naturalistichnoyi roboti pozashkilnih navchalnih zakladiv (2003 – 2008 roki) / Volodimir Verbickij «Ridna shkola» – 2006. – №8. –
- Volkova, N.P. Pedagogika / Volkova N. P. – K.: Vid. Centr “Akademiya”, 2001. –
- Dubasenjuk, O.A. Innovacijni navchalni tehnologiyi – osnova modernizacijni universitetskoyi osviti // Osvitni innovacijni tehnologiyi u procesi vikladannya navchalnih disciplin: Zb. nauk.-metod prac / Za red. O.A. Dubasenjuk. – Zhitomir: Vid-vo ZhDU, 2004. – S. 3-14.
- Pustovit, G. Konceptualni zasadi suchasnoyi pozashkilnoyi osviti i vihovannya uchniv. / G. Pustovit // Ridna shkola, №10, zhovten, 2010.

BRIDZHAK L.

Poltava regional ecological and naturalistic center of pupils' youth, Ukraine

INNOVATIVE APPROACHES IN THE WORK OF THE POLTAVA REGIONAL ENVIRONMENTAL AND NATURALISTIC CENTER FOR STUDENT YOUTH

In the article, the author raises the problem of finding optimal forms and methods of working with pupils of an institution of extracurricular education in order to form a socially mature person who will be successful in the future.

On the example of the work of the educational center of the ecocentre, one of the most important areas of the work of the institution of out-of-school education is re-structured: the restructuring of the content and quality of education, the application of the achievements of science and practice of the combination of traditional and non-traditional forms of work. Exposes the essence of pedagogical innovations, which are implemented in the institution.

The author argues that changing the content of education, changing the approach to the pedagogical process leads to changes in the implementation of the model of modern pedagogical activity, the creation of an educational environment adapted to the needs of the child's personality development, her psychological, intellectual, creative abilities, the formation of social experience based on her own desires, natural inclinations and deposits.

Keywords: pedagogical innovations, project technology, humanization of extracurricular education, game technology, museum pedagogy, educational management

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018 р.